

Ο Γέρ. Ιωσήφ ο Ησυχαστής & η Αγιορειτική ανάκαμψη -1

[Ορθοδοξία](#) / [Άγιον Όρος](#)

[Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.](#)

Με αφορμή την πρόσφατη επέτειο της κοιμήσεως του μακαριστού Γέρ. Ιωσήφ του Ησυχαστή (2 Νοεμβρίου 1898 - 28 Αυγούστου 1959), δημοσιεύουμε σήμερα το πρώτο μέρος από ένα σημαντικό άρθρο του Ομότιμου Καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, κ. Γ. Μαντζαρίδη, σχετικά με την ιδιαίτερη συμβολή της οσιακής αυτής προσωπικότητας του σύγχρονου Μοναχισμού στην ανάσχεση της πληθυσμιακής φθοράς που χαρακτήριζε μέχρι τις μέρες του την Αθωνική Πολιτεία.

Η σταθερή ανάκαμψη του αγιορειτικού μοναχισμού, που παρατηρείται σήμερα, άρχισε να επισημαίνεται στατιστικά από τις αρχές της δεκαετίας του '70. Από στατιστική έρευνα, που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1972, διαπιστώθηκε ότι το σύνολο των μοναχών του Αγίου Όρους ανερχόταν στους 1.146. Ο αριθμός αυτός ήταν υψηλότερος κατά μία μονάδα από τον αριθμό των μοναχών, που παρουσίαζε για το προηγούμενο έτος (1971) το περιοδικό *Irénikon* [1], όπου δημοσιεύονταν κατά καιρούς στατιστικά στοιχεία των αγιορειτών μοναχών. Έκτοτε η σταθερή πτώση του αριθμού των μοναχών της Αθωνικής Πολιτείας μεταβλήθηκε σε σταθερή ανάκαμψη, που έγινε πλέον εντυπωσιακή.

Στην ανάκαμψη αυτή συνέβαλαν ασφαλώς πολλοί παράγοντες. Σε αυτούς συγκαταλέγονται και οι ομαδικές προσελεύσεις συνοδειών από μονές εκτός Αγίου Όρους. Πέρα όμως και πριν από την προσέλευση των συνοδειών αυτών υπήρξε και η παρουσία ισχυρών προσωπικοτήτων μέ έντονη πνευματική και ηθική ακτινοβολία, που προετοίμασαν και στήριξαν την ανοδική πορεία του Αγίου Όρους. Κορυφαία θέση μεταξύ αυτών κατέχει ο Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής, στον οποίο ανάγουν σήμερα την πνευματική τους πατρότητα έξι από τις είκοσι Ιερές Μονές του Αγίου Όρους [2].

Ο Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής γεννήθηκε, αναπτύχθηκε και προσήλθε στον μοναχισμό σε περίοδο εκκοσμικεύσεως και παρακμής της μοναχικής και γενικότερα της εκκλησιαστικής ζωής. Δέκα περίπου χρόνια μετά τη γέννησή του, το 1907, ο αρχιμανδρίτης Ευσέβιος Ματθόπουλος ίδρυσε την Αδελφότητα

Θεολόγων «Η Ζωή», που απαρτιζόταν από κληρικά και λαϊκά μέλη με δεσμεύσεις μοναχικής ζωής, και προσπάθησε να καλύψει σημαντικά κενά του ποιμαντικού έργου της Εκκλησίας. Με την ίδρυση της αδελφότητας αυτής ανασυστάθηκε ένας ενδοκόσμιος μοναχισμός, που επηρέασε αποφασιστικά την πορεία της εκκλησιαστικής και κοινωνικής ζωής στην Ελλαδική και την ευρύτερη περιοχή.

Παράλληλα αρκετοί ιερομόναχοι και μοναχοί επηρεασμένοι από το πνεύμα της εκκοσμικεύσεως εγκατέλειψαν τις μονές τους που βρίσκονταν έξω από τον κόσμο και ανέλαβαν εκκλησιαστικά λειτουργήματα μέσα στον κόσμο. Τέλος αρκετοί ιεράρχες κατά την περίοδο αυτήν επικαλούμενοι τα ζωτικά κενά του ποιμαντικού έργου της Εκκλησίας ήταν αρνητικά τοποθετημένοι απέναντι στον αναχωρητικό μοναχισμό, ενώ η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος στον «Οργανισμό του μοναχικού βίου», που εξέδωσε το 1932 για την αναβίωση του μοναχισμού, ορίζει ως σκοπό του μοναχισμού την «μόρφωσιν του λαού δια του κηρύγματος του θείου λόγου, των κατηχητικών σχολείων, της Ιεράς Εξομολογήσεως, της διδασκαλίας των διαφόρων τεχνών... και την εξάσκησιν της φιλανθρωπίας»[3].

Βέβαια δεν έπαυσε να υπάρχει και η φιλοκαλική παράδοση. Αυτή άφησε έντονα ίχνη όχι μόνο στο Άγιον Όρος αλλά και στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο. Άλλωστε και η κίνηση της Ζωής, όπως και οι άλλες χριστιανικές κινήσεις, κληρονόμησαν από αυτήν αρκετά στοιχεία [4]. Ιδιαίτερα όμως ζωντανή ήταν η παράδοση αυτή στην Πάρο, όπου πέρασε τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια ο νεαρός Φραγκίσκος, όπως ονομαζόταν ως κοσμικός ο Γέροντας Ιωσήφ. Στην απόφασή του να μονάσει οδηγήθηκε από τη μελέτη της ζωής των αγίων και από εντυπωσιακό συμβολικό όνειρο, που τον καλούσε να υπηρετήσει στα βασιλικά ανάκτορα. Έτσι άρχισε να αποσύρεται σε ήσυχια και ερημικά μέρη για άσκηση και προσευχή, προσπαθώντας να μιμηθεί κάθε είδος κακοπάθειας που διάβαζε στους βίους των αγίων. Τότε σκέφτηκε και το Άγιον Όρος, όπου πήγε κατά το 1921 σε ηλικία εικοσιτριών ετών.

Εκεί περίμενε να βρει πατέρες στα μέτρα των αγίων που διάβαζε, αλλά δεν ικανοποιήθηκε. «Αφού ήλθα εις το Άγιον Όρος», γράφει ο Γέροντας Ιωσήφ, «έκλαιγα ημέραν και νύκτα, διατί δεν ευρήκα, καθώς διαλαμβάνουν οι Άγιοι το Άγιον Όρος»[5]. Μολονότι οι πνευματικές του προσδοκίες ήταν υψηλές, η απογοήτευση που δοκίμασε στον Άθωνα δεν φαίνεται πως ήταν και αντικειμενικά αδικαιολόγητη. Η γενικότερη εικόνα που έχουμε για την πνευματική κατάσταση του Αγίου Όρους κατά την περίοδο αυτήν, αν και δεν έχει επαρκώς μελετηθεί, δεν θεωρείται οπωσδήποτε θετική. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι και ο Γέροντας Σωφρόνιος, ως μοναχός της Ιεράς Μονής του Αγίου Παντελεήμονος, μία περίπου δεκαετία μετά την προσέλευση του Γέροντα Ιωσήφ στο Άγιον Όρος έγραφε ότι «η νοερά εργασία, που αποτελεί τον πυρήνα της πραγματικής μοναχικής ζωής,

βρίσκεται τώρα σε άκρα κατάπτωση»[6].

Κατά την ίδια όμως περίοδο εγκαταβίωσε στην Ιερά Μονή Αγ. Παντελεήμονος ο άγιος Σιλουανός, όπως και ο ίδιος ο Γέροντας Σωφρόνιος, που συνέβαλε αποφασιστικά, μαζί με τον άγιο Γέροντά του που βιογράφησε, στην αναβίωση του αγιορειτικού αλλά και ευρύτερα του ορθόδοξου μοναχισμού. Γνωστοί νηπτικοί πατέρες της περιόδου αυτής, κοινοβιάτες και ερημίτες, είναι ο Ιερώνυμος ο Σιμωνοπετρίτης, ο Αθανάσιος ο Γρηγοριάτης, ο παπα-Σάββας ο πνευματικός, ο παπα-Τύχων, ο γερο-Κοσμάς ο Παντοκρατορινός, ο γερο-Αυγουστίνος ο Φιλοθείτης κ.ά.[7] Αλλά και ο Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής αναφέρει στα κείμενά του σπουδαίους ασκητές, που συνάντησε κατά τη μετάβασή του στο Άγιον Όρος. Έτσι στα Κατουνάκια, που ήταν και ο πρώτος σταθμός της εκεί μεταβάσεώς του, γνώρισε τον διακριτικότατο Γέροντα Δανιήλ και την αδελφότητά του. Άλλοι σπουδαίοι ασκητές της περιοχής αυτής ήταν ο Γέροντας Καλλίνικος ο Ησυχαστής, που για άγνωστους λόγους αρνήθηκε να τον μυσήσει «στα μυστικά της ησυχίας και της ευχής»[8], οι μετέπειτα πνευματικοί του Γέροντες Δανιήλ και Ευθύμιος, όπως και αρκετοί άλλοι ευλαβέστατοι πατέρες. Τελικά ο Γέροντας Ιωσήφ απέκτησε την αδιάλειπτη ευχή μέ εξαιρετική βία, που την επισφράγισε η επίσκεψη της θείας χάριτος [9].

Ο χαρισματικός Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής σηματοδότησε την απαρχή της ανακάμψεως του μοναχισμού του Αγίου Όρους, που διαπιστώθηκε, όπως είπαμε, στατιστικά στις αρχές της δεκαετίας του '70. Από τη συνοδεία του, που από το 1953 ως τα τέλη της ζωής του (1959) εγκαταβίωσε στη Νέα Σκήτη, προήλθαν πνευματικοί Πατέρες, που με τις δικές τους πλέον συνοδείες εξαπλώθηκαν σε ολόκληρο το Άγιον Όρος.

Το έναυσμα για την ευεργετική αυτή διασπορά, που συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάκαμψη του Αγίου Όρους, δόθηκε από τον ίδιο τον Γέροντα Ιωσήφ. Εφαρμόζοντας μία ασυνήθιστη τακτική, έδωσε την ευλογία στο καθένα από τα πνευματικά του τέκνα, να μπορεί να δημιουργήσει τη δική του συνοδεία. Η περίεργη αυτή επιλογή του Γέροντα Ιωσήφ δεν μπορεί να είναι άσχετη μέ την προοπτική που είχε η φωτισμένη συνείδησή του για το μέλλον της συνοδείας του. Άλλωστε πριν από πολλά χρόνια, όταν κάποιος γνωστός του, ο Ιωάννης Μπίτσιος, τον ρώτησε για τους τρεις μοναχούς που είδε κοντά του, αν είναι της συνοδείας του, εκείνος απήντησε: «Ναι πράγματι», και συνέχισε: «Βλέπεις αυτά τα καλογέρια, Γιάννη; Ε! Αυτά θα 'ρθεί καιρός που θα γεμίσουν το Άγιον Όρος με μοναχούς»[10]. Έτσι οκτώ ήδη μήνες πριν από την κοίμησή του, τον Δεκέμβριο του 1958, προέκυψαν τέσσερις συνοδείες στις καλύβες της Νέας Σκήτης, που έγιναν πόλοι έλξεως νέων μοναχών. Παράλληλα η φήμη των ησυχαστών αυτών πατέρων

διαδόθηκε στις γύρω μονές, ενώ δύο από αυτές έσπευσαν να προσκαλέσουν ισάριθμους πατέρες ως πνευματικούς [11].

Η ανάκαμψη του μοναχισμού του Αγίου Όρους προετοιμάσθηκε ουσιαστικά στην ησυχία της ερήμου. Άλλωστε η δυσμενής κατάσταση των ιερών μονών κατά την περίοδο αυτή συντελούσε, ώστε και οι νέοι που προσέρχονταν στον μοναχισμό να μὴν προτιμούν τα μοναστήρια, αλλά μικρές συνοδείες μέ πνευματικούς Γέροντες σε εξαρτήματα μονών. Η αύξηση όμως των μελών των συνοδειών αυτών, που σήμαινε ταυτόχρονα και αύξηση των στεγαστικών τους αναγκών, καθιστούσε προβληματική την περαιτέρω παραμονή τους σε μικρά εξαρτήματα. Προέκυπτε λοιπόν η ανάγκη για αναζήτηση καταλληλότερου τόπου εγκαταβίωσης. Και ο τόπος αυτός προσφερόταν τώρα στις μεγάλες σκήτες και κυρίως στις μονές, που άρχισαν να ερημώνονται με την πάροδο του χρόνου από μοναχούς, ενώ διέθεταν άφθονους χώρους για τις αυξημένες ανάγκες των συνοδειών.

[Συνεχίζεται]

1. Βλ. *Irénikon* 44 (1971), σ. 529-30.
2. Αναλυτικότερα για τα αίτια της ανακάμψεως του μοναχισμού του Αγίου Όρους βλ. Γ. Μαντζαρίδη, *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού*, Θεσσαλονίκη ⁵ 1999, σ. 409-10.
3. Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος (εκδ.), *Αι Συνοδικαί Εγκύκλιοι*, τομ. Α' (1901-1933), Αθήναι 1955, σ. 590. Πρβλ. Α. Γουσίδη, *Οι χριστιανικές οργανώσεις*, Θεσσαλονίκη ³1996, σ. 21 κ.ε.
4. Βλ. Αρχιμ. Ηλία Μαστρογιαννοπούλου, *Αναγεννητικό κίνημα. Παραφυάδες των Κολλυβάδων*, Αθήναι ²1987, σ. 79-80.
5. Γέροντος Ιωσήφ, *Έκφρασις Μοναχικής Εμπειρίας*, *Επιστολή 37*, Ιερά Μονή Φιλοθέου, Άγιον Όρος ⁶2003, σ. 220.
6. Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου, *Αγώνας θεογνωσίας, Η αλληλογραφία Γέροντος Σωφρονίου μέ τον Δ. Μπάλφουρ*, μετάφρ. Αρχιμ. Ζαχαρία, Έσσεξ Αγγλίας 2004, σ. 135.
7. Βλ. Μοναχού Παΐσιου Αγιορείτου, *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης ³1994.
8. Γέροντος Ιωσήφ Βατοπαιδινού, *Ο Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής*, Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος ⁶2004, σ. 41.
9. Γέροντος Ιωσήφ, *Έκφρασις Μοναχικής Εμπειρίας*, *Επιστολή 9*, σ. 90-92 και *Επιστολή 37*, σ. 221 κ.ε.
10. Γέροντος Ιωσήφ Βατοπαιδινού, *Ο Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής*, σ. 12.
11. Βλ. Ιωσήφ Μ. Δ., *Ο Γέρων Αρσένιος ο Σπηλαιώτης (1886-1983)*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 91.

<http://bit.ly/16WcmMP>